

PRZEMOC STOSOWANA WOBEC SĘDZIÓW PIŁKI NOŻNEJ W OCENIE ARBITRÓW

Wstęp

Piłka nożna jest najpopularniejszą dyscypliną sportu na świecie, mecze są elementem kultury i są częścią stylu życia wielu ludzi. Mecze piłkarskie przysparzają dużo emocji wśród kibiców, zawodników, trenerów i innych osób związanych z tym sportem, jednak nie zawsze są to pozytywne emocje. Coraz częściej obiektem agresji i przemocy stają się sędziowie prowadzący zawody sportowe, w mediach można znaleźć wiele artykułów dotyczących pobicia, oplucia, czy też obrazy słownej kierowanej do sędziów, którzy na boiskach wykonują swoją pracę, podejmując często niełatwe decyzje.

Istnieje wiele różnych definicji agresji. Według definicji zawartej w Encyklopedii Pedagogicznej XXI wieku, agresja jest to „Termin używany na określenie zachowań skierowanych na zrobienie komuś, czemuś krzywdy, prowadzących do wyrządzenia zła, bólu (...). Agresywnymi nazywamy te zachowania, których istotą jest szkodliwość, anormatywność. Zaliczamy do nich przemoc, morderstwo, gwałt, bicie, pewne formy i ton wypowiedzi (...), a także np. wyraz twarzy, dźwięki muzyki, styl ubierania się, a nawet kolory. Agresję przeniesiono w świat sportu, twórczości, rywalizacji zawodowej, a nawet pasji twórczej”¹. Wincenty Okoń ujmuje agresję jako „zachowanie ukierunkowane na wyrządzenie krzywdy innym osobom, którego nie można

---

¹ T. Pilch [red.], *Encyklopedia XXI w*, tom I, Wydawnictwo Akademickie Żak, Warszawa 2003, s. 39.

usprawiedliwić ze społecznego punktu widzenia”². Kolejną z definicji tego zjawiska jest ta, określona przez Arnolda Bussa. Według niego agresja to reakcja, która przekazuje negatywne bodźce w sposób intencjonalny innemu organizmowi. Zachowanie agresywne występuje właśnie wtedy, kiedy występuje intencja, a zachowanie to ma negatywny wpływ i szkodliwy skutek w stosunku do drugiej osoby. Wymienia się agresywne zachowania, życzenia, myśli oraz działania, bądź ich brak³. Baron i Richardson zdefiniowali agresję jako wszelaki sposób zachowania człowieka mający na celu wyrządzenie krzywdy lub spowodowanie obrażeń u drugiej istoty chcącej uniknięcia takiej sytuacji⁴.

Istnieje wiele definicji agresji, jednak najczęściej cechą wspólną wypowiedzaną przez wielu autorów jest intencjonalność sprawcy. Agresja występuje wtedy, kiedy agresor świadomie wyrządza krzywdę drugiej osobie. Biorąc pod uwagę zachowania agresywne, występujące w sporcie, Halina Zdebska wyszczególnia:

1. Zachowania agresywne na zewnątrz sportu – zachowania te dotyczą czynów nacechowanych agresją dokonywanych przez tak zwanych pseudokibiców, zachowania te mogą być wyjątkowo niebezpieczne, mogą one wyrażać się między innymi w:
  - chuligańskim niszczeniu obiektów sportowych,
  - bójkach pomiędzy pseudokibicami,
  - agresji słownej,
  - autoagresji,
  - morderstwach.
2. Zachowania agresywne wewnątrz sportu – dotyczą one wzajemnych relacji jakie zachodzą między uczestnikami wydarzenia sportowego (zawodnikami, sędziami, kibicami). Przykładami takich zachowań są na przykład:
  - bójkki pomiędzy uczestnikami zawodów,
  - agresywne gesty,
  - brutalne faule⁵.

---

² W. Okoń, *Nowy słownik pedagogiczny*, Wyd. Żak, Warszawa 2001, s. 15.

³ A. S. Reber, *Słownik Psychologii*. Wydawnictwo Naukowe Scholar, Warszawa 2000.

⁴ D. Kubacka – Jasiocka, *Agresja i autodestrukcja z perspektywy obronno- adaptacyjnych dążeń Ja*, Wyd. Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków 2006, s. 28-30.

H. Zdebska, *Sport a agresja*, [w:] Z. Dziubiński [red.] *Sport a agresja*, Wyd. Akademia Wychowania Fizycznego w Warszawie, Warszawa 2007, s. 102-108.

Występowanie przemocy i zachowań agresywnych w sporcie jest wszechobecne już od niepamiętnych czasów, to negatywne zjawisko dotyczy nie tylko kibiców, ale również i zawodników biorących udział w grze. Agresją nazywa się zachowanie, które ma na celu skrzywdzenie drugiej osoby poprzez zadanie jej bólu psychicznego bądź fizycznego. Poprzez zachowania agresywne sprawcy próbują osiągnąć cel na przykład zmianę decyzji bądź zachowania ofiary. Agresja i przemoc są dużym zagrożeniem dla sportu, dlatego należy ją eliminować, aby tego dokonać należy poznać przyczynę tego zjawiska.

Pierwsi, którzy dopuszczają się zachowań agresywnych podczas widowiska sportowego, to kibice, którzy tworzą subkulturę i są emocjonalnie związani z drużyną, której kibicują. Wielu badaczy zajęło się już tematem agresji wśród kibiców, analizując literaturę przedmiotu, można dojść do wniosku, że nie ma możliwości jasno określić, co jest główną przyczyną agresji wśród kibiców, jest to zbyt złożona i różnorodna grupa, aby dało się zbadać to zjawisko. Można wymienić parę czynników, które powodują takie zachowania, a są to:

- komercjalizacja sportu, kibice poprzez stadionową przemoc pokazują swoje niezadowolenie,
- poszukiwanie emocji w codziennym życiu, spowodowane znudzeniem,
- łamanie norm społecznych wynikające z braku umiejętności dostosowania się do tych norm,
- brak zaspokojenia potrzeb przez środowisko w jakim dorastał człowiek, mogą to być potrzeby przynależności, tożsamości czy też wspólnoty,
- niski poziom wykształcenia, problemy materialne i bezrobocie,
- dorastanie w rodzinach patologicznych, w których występowała przemoc,
- podniesienie poziomu adrenaliny i czerpanie przyjemności z przemocy,
- nieprawidłowa socjalizacja młodych osób,
- brak wsparcia w rodzinie i nieprawidłowe relacje z rodzicami,
- frustracja,
- potwierdzenie męskości przed samym sobą i przed innymi kibicami dopuszczając się zachowań agresywnych i ryzykownych, co ma im dać wysoką pozycję i prestiż w tej grupie społecznej,
- rozpowszechnienie przemocy przez media,
- używanie alkoholu i środków psychoaktywnych, bądź tego skutki,
- sytuacje boiskowe i decyzje arbitrów, które nie są przychylnie drużynie, której kibicuje agresor,

- brak zrozumienia między kibicami, a organizatorem, policją i służbami porządkowymi,
- nienawiść między kibicami różnych drużyn,
- poczucie bezkarności w tłumie⁶.

Kolejną grupą osób, którzy dopuszczają się zachowań agresywnych są sportowcy, którzy w ten sposób łamią zasadę fair play. Stanowią oni zły przykład i tworzą negatywny obraz sportu, który powinien kojarzyć się z szacunkiem, uczciwością i moralnością. Najczęściej występujące przyczyny agresji wśród zawodników to:

- chęć wypracowania sobie lepszej pozycji na boisku, próba zdobycia bramki bądź też zatrzymanie przed tym rywali, czyli wszystkie działania mające na celu odniesienie zwycięstwa. Można tutaj zaobserwować zachowania, które wyglądają na agresywne jednak nie mają na celu wyrządzenia krzywdy (zachowania asertywne),
- prywatna wrogość w stosunku do konkretnego zawodnika, a nie całej drużyny. Taki sportowiec poprzez agresywne zachowanie na boisku dokonuje odwetu, bądź też manifestuje swoją wrogość,
- komercjalizacja sportu- drużyny nastawione są na wynik, co za tym idzie duże pieniądze, przez co człowiek staje się narzędziem do realizacji celu nie rzadko wychodząc poza granicę „czystej gry”
- osobista chęć wyładowania agresji poprzez sport,
- chęć wypracowania sobie pozycji na boisku poprzez zachowania agresywne, mające budzić strach innych ludzi,
- frustracja zawodników z powodu niesatysfakcjonującego wyniku, decyzji sędziów, zachowań kibiców, poczucia niesprawiedliwości,
- chęć naśladowania innych sportowców zachowujących się agresywnie, którym udało się uniknąć kary i osiągnąć sportowy bądź też pozasportowy cel,
- sytuacja na boisku, istnieje większe prawdopodobieństwo wystąpienia zachowania agresywnego, gdy decyzja sędziego będzie błędna, a to wpłynie na przegraną bądź wykluczenie z zawodów sportowca,
- stres wpływający na występowanie zachowań agresywnych⁷.

---

⁶ T. Janus, *Zjawisko agresji w widowiskach sportowych, Charakterystyka i ocena*, Rozprawa doktorska napisana w Katedrze Teologii Pastoralnej Fundamentalnej pod kierunkiem ks. prof. Jana Przybyłowskiego, Warszawa 2012, s. 125- 138. <https://depot.ceon.pl/handle/123456789/3091> [dostęp: 04.02. 2024].

T. Janus, *Zjawisko agresji w widowiskach sportowych, Charakterystyka i ocena*, Rozprawa doktorska napisana w Katedrze Teologii Pastoralnej Fundamentalnej pod kierunkiem ks. prof. Jana Przybyłowskiego, Warszawa 2012, s. 157- 163. <https://depot.ceon.pl/handle/123456789/3091> [dostęp: 04.02. 2024].

Piłka nożna z pewnością jest jedną z najbardziej znanych dyscyplin sportowych na świecie, głównie wpływa na to fakt, że jest to bardzo komercyjny sport, który nakręcają media i sponsorzy, komercjalizacja jest niebezpiecznym zjawiskiem w sporcie, ale bez wątplenia wpływa na jego popularność. Agresja jest elementem sportu, także w piłce nożnej, jednak sędzia musi dbać o to, aby granice nie zostały przekroczone, a gra odbywała się zgodnie z przepisami gry, w sposób bezpieczny i z szacunkiem do rywala oraz samego siebie.

Cel, przedmiot i problematyka badawcza

Celem przedstawionych badań jest poznanie i zrozumienie zjawiska przemocy stosowanej wobec sędziów piłki nożnej. Przedmiotem badań jest diagnoza przemocy werbalnej i niewerbalnej stosowanej wobec sędziów piłkarskich Wydziału Sędziowskiego Łódzkiego Związku Piłki Nożnej przed meczem, w trakcie i po meczu.

Główny problem badawczy postawiony w pracy brzmi: Jakich form przemocy doświadczają sędziowie piłkarscy podczas wykonywania swojej pracy?

W odwołaniu do problemu głównego stworzono problemy szczegółowe:

1. Jak częstym zjawiskiem jest przemoc wobec sędziów piłki nożnej?
2. W rozgrywkach, których lig najczęściej stosowana jest przemoc wobec arbitrów?
3. Jakich form przemocy najczęściej doświadczają badani sędziowie?

Materiał badań

Na potrzeby niniejszego opracowania zastosowano metodę sondażu diagnostycznego z techniką wywiadu i autorskim narzędziem – kwestionariuszem wywiadu, skierowanym do czynnych sędziów piłkarskich Wydziału Sędziowskiego Łódzkiego Związku Piłki Nożnej.

Proces zbierania danych został zapoczątkowany w grudniu 2023 roku, a zakończony w marcu 2024 roku. Polegał on na przeprowadzaniu indywidualnych wywiadów z sędziami piłkarskimi z Wydziału Sędziowskiego w Łodzi. Przeprowadzono dziewięć wywiadów o jawnym charakterze i skategoryzowanej strukturze arkusza badawczego.

Dobór próby był celowy, aby zebrać materiał badawczy od sędziów wyższych oraz niższych lig. Grupę badawczą stanowiło sześć mężczyzn i trzy kobiety w wieku od 27 do 43 lat. Posiadają oni doświadczenie sędziowskie od 4 do 24 lat stażu pracy. W procesie zbierania danych skupiono się na poziomie

sędziowanych rozgrywek, płci i stażu pracy. Wywiady zostały przeprowadzone z: jednym sędzią B Klasy (najniższa klasa rozgrywkowa szczebla wojewódzkiego), jednym arbitrem A Klasy, jednym sędzią Klasy Okręgowej oraz z dwoma arbitrami IV Ligi (najwyższa klasa szczebla wojewódzkiego). Respondentem był również jeden sędzia III Ligi (szczebel centralny) oraz trzy sędziujące kobiety (arbiterki szczebla centralnego). Wszystkie respondentki posiadają wykształcenie wyższe, takie samo wykształcenie ma trzech zbadanych sędziów, a kolejnych trzech arbitrów posiada wykształcenie średnie. Osiem na dziewięć badanych uprawiało lub uprawia sport, czterech sędziów wskazało na piłkę nożną. Wszyscy zbadani respondenci są czynnymi sędziami Wydziału Sędziowskiego w Łodzi.

Wyniki badań

Występowanie zjawiska przemocy wobec arbitrów piłki nożnej w ocenie badanych sędziów

Wszyscy badani sędziowie pytani o częstotliwość spotykania się ze zjawiskiem przemocy w piłce nożnej uznali, że często lub bardzo często zetknęli się z tym negatywnym aspektem swojej pracy. Trzech respondentów dodało, że częstotliwość tego zjawiska zależy od sędziowanego poziomu rozgrywek, a kolejne trzy osoby stwierdziły, że ze zjawiskiem przemocy spotykają się prawie na każdym meczu.

Wszyscy respondenci odpowiadali, że często lub bardzo często zdarzało im się być świadkami przemocy na meczach. Najczęściej miało to miejsce wtedy, kiedy uczestniczyli w danym spotkaniu jako sędziowie lub kiedy obserwowali pracę swoich kolegów arbitrów jako widzowie. Większość sędziów była również na trybunach podczas meczów swoich ulubionych drużyn w charakterze kibica bądź widza. Podczas takich spotkań prawie zawsze byli oni świadkami przemocy w stosunku do arbitrów sędziujących ten mecz, gdzie agresorami byli kibice stosujący przemoc psychiczną w formie werbalnej.

Zdarzają się sytuacje, w których przypadki przemocy zostają nagłaśniane i takie incydenty nabierają rozgłosu. Odpowiadając na pytanie dotyczące źródła informacji o zjawisku przemocy, wszyscy badani sędziowie zgodnie odpowiedzieli, że dowiadują się o tym od innych sędziów, którzy doznali przemocy lub o niej usłyszeli od osób ze środowiska piłkarskiego. Kolejnym źródłem informacji dotyczących tego tematu są grupy na portalach społecznościowych zrzeszające sędziów lub strony internetowe o tematyce piłki nożnej, takie jak np.: *Łódzkifutbol.pl* czy też strona *Weszło.com* i inne lokalne media, które nagłaśniają takie przypadki.

Wszyscy badani sędziowie doznali na meczach piłki nożnej przemocy psychicznej kierowanej do nich bezpośrednio, najczęściej była to forma przemocy werbalnej w postaci wyzwisk, z którymi każdy z badanych arbitrów się spotkał. Wyzwiska najczęściej były stosowane przez osoby zasiadające na trybunach, ale również zdarzały się sytuacje, w których robili to zawodnicy grający na boisku oraz trenerzy przebywający na ławkach rezerwowych. Większość sędziów spotkała się również z mobbingiem ze strony zawodników, którzy chcieli wymusić na nich zmianę decyzji bądź wywołać strach u arbitrów prowadzących dane spotkanie. Kolejnymi formami przemocy psychicznej, z jakimi spotkali się badani, były groźby kierowane do nich z trybun przez osoby niezadowolone z przebiegu meczu i decyzji sędziowskich. Dwie badane sędziny doświadczyły przemocy o podtekście seksualnym w formie „seksistowskich” uwag kierowanych z trybun w ich stronę. Pierwsza z badanych sędzi opisała to w następujący sposób: „Na początku mojej kariery sędziowskiej często zdarzało mi się słyszeć okrzyki od kibiców w stylu: „baba do garów”, „co tu robisz? Powinnaś siedzieć w kuchni” lub teksty typu „ale nóżki, z takim tyłkiem to powinnaś gdzie indziej pracować” albo że mam zbyt grubą dupę, żeby zdążyć pobiec za spalonym” Kolejna z sędzi doświadczyła tego rodzaju przemocy seksualnej w sposób fizyczny – sprawcą był mężczyzna zasiadający na trybunach, który naruszył nietykalność cielesną respondentki, kierując wcześniej do niej słowa o charakterze seksualnym. Badana sędzia zdecydowała się opisać tę sytuację mówiąc: „Od początku kierowali do mnie przeróżne teksty, zastanawiali się, czy noszę stanik, jak poprosiłam, żeby odsunęli się od boiska jeden z nich powiedział: „ostra, ciekawe czy w łóżku też taka jest” [...] W pewnym momencie meczu jeden najbardziej aktywny kibic poszedł w stronę budynku klubowego, żeby załatwić potrzebę fizjologiczną. Wracając miałam się z nim minąć – szliśmy naprzeciwko siebie w przeciwnym kierunku. Mężczyzna, idąc zapinał rozporek w spodniach, na co jego kolega krzyknął: „nie chowaj, już do Ciebie idzie”, a ten stanął naprzeciwko mnie, położył rękę na moich plecach lekko obejmując i coś do mnie powiedział, ale byłam w takim szoku, że zupełnie nie zarejestrowałam co. Nie spodziewałam się, że ktoś zbliży się na tak małą odległość i mnie dotknie. Pamiętam jedynie, że kazałam mu mnie nie dotykać i mnie zostawić. Nie pamiętam nawet jego twarzy, bo było to tak okropne doświadczenie”

Żaden z badanych mężczyzn nie doznał przemocy seksualnej kierowanej do nich bezpośrednio ani pośrednio. W dwóch arbitrów została wymierzona przemoc fizyczna. Pierwszy z badanych został podduszony i pobity przedmiotem przez trenera drużyny, arbiter opisał sytuację mówiąc: „Pan złapał mnie za gwizdek, który miałem na szyi i przyciągnął mnie do siebie, tak że w ten sposób próbował mnie dusić. Dalej zaczął mnie okładać parasolką,

na szczęście w pobliżu była ławka drużyny przeciwnej, trener i kierownik drużyny przeciwnej, momentalnie zareagowali na to jego zachowanie” Ten sam arbiter spotkał się ponownie z tym rodzajem przemocy, tym razem ze strony kibiców, którzy rzucili w niego szklaną butelką: „Byłem asystentem od strony trybun i jeden z nietrzeźwych kibiców próbował rzucić we mnie pustą butelką po piwie, na szczęście udało mi się uchylić i ta butelka upadła obok mnie. Na szczęście zgromadzeni kibice byli na tyle odpowiedzialni, że dwóch Panów momentalnie wzięło Pana pod ramię i wyprowadzili go ze stadionu” Drugi z badanych sędziów został popchnięty na boisku przez grającego zawodnika, który w ten sposób naruszył jego nietykalność cielesną. Kolejny arbiter spotkał się z pomówieniem – grający zawodnik zarzucił mu nietrzeźwość, wzywając policję w celu zbadania sędziego alkomatem. Sprawa została skierowana do sądu z powództwa cywilnego, z tytułu zniesławienia arbitra, który był trzeźwy, prowadząc to spotkanie. Badany sędzia opisał tę sytuację mówiąc: „Mniej więcej rok temu trafił mi się mecz do prowadzenia w Lidze Okręgowej, drużyna gości od samego początku podważała każdą moją decyzję w meczu. W konsekwencji jeden zawodnik został już wykluczony w pierwszej połowie meczu, po otrzymaniu czerwonej kartki zaatakował mnie mówiąc, że jestem pijany, informując, że wzywa policję. Dosłownie po paru minutach patrol policji już był na obiekcie. Druga połowa meczu przebiegła w jeszcze gorszej atmosferze”

Bazując na doświadczeniach badanych arbitrów można jednoznacznie stwierdzić, że zjawisko przemocy wobec sędziów piłki nożnej bardzo często występuje. Wszyscy badani spotkali się z przemocą wymierzoną w nich bezpośrednio, bardzo często zdarzało im się również być świadkami przemocy w stosunku do innych arbitrów. Jeden z badanych sędziów stwierdził: „Niestety przemoc psychiczna w formie werbalnej jest praktycznie nieodzownym elementem piłkarskiego krajobrazu”

Analiza przemocy wobec arbitrów w kontekście poziomu lig piłkarskich i miejsca odbywania rozgrywek

Na częstotliwość występowania przemocy w stosunku do sędziów piłki nożnej może wpływać wiele czynników. Badani sędziowie zostali zapytani o to: czy poziom sędziowanych rozgrywek ma wpływ na występowanie tego zjawiska. W badaniu przyjęto, że mecze niższych lig to rozgrywki od IV ligi i poniżej; Siedmiu na dziewięciu badanych arbitrów uważa, że przemoc w niższych ligach jest zdecydowanie wyższa, dwóch arbitrów uznało, że nie można jednoznacznie określić, czy poziom rozgrywek ma na to wpływ, w swojej odpowiedzi uznali oni, że na spotkaniach w wyższych ligach występują inne formy przemocy. Według badanych sędziów w wyższych klasach rozgrywkowych (szczebel centralny) częściej ma miejsce przemoc

psychiczna w formie werbalnej, natomiast na spotkaniach niższych lig (szczebel wojewódzki) jest większe prawdopodobieństwo wystąpienia przemocy fizycznej. Jest to związane z brakiem ochrony i służb porządkowych. Sędziowie w swoich odpowiedziach uznali, że wpływa na to również podejście zawodników do kwestii uprawiania sportu – w wyższych ligach piłkarze częściej znają *Przepisy Gry* i podchodzą do sportu profesjonalnie, na niższym poziomie zawodnicy grają amatorsko i w wypadku wystąpienia przemocy ponoszą niższe konsekwencje niż sportowcy z wyższych rozgrywek. Jeden z badanych arbitrów odniósł się do tego tematu, mówiąc: „Wpływa na to ich słabe zaangażowanie w uprawianie sportu i poczucie, że w razie zawieszenia lub dyskwalifikacji, nie tracą zbyt dużo. Takie zachowania rodzą się też z niespełnionych ambicji”

Nawiązując do powyższego pytania, spytano arbitrów o to, w których ligowych rozgrywkach najczęściej spotykają się z przemocą podczas sędziowanego przez nich meczu. Najwięcej z badanych arbitrów doświadcza przemocy na meczach seniorskiej piłki nożnej mężczyzn, w najniższych klasach rozgrywkowych, czyli B i A klasy; sześć na dziewięć sędziów poza meczami A klasy i B klasy wskazali, że równie często spotykają się z przemocą na meczach piłki nożnej rozgrywek dziecięcych i młodzieżowych. Niepokojącym faktem jest to, że najczęściej tej przemocy dopuszczają się rodzice grających zawodników. Jeden z sędziów powiedział: „Nie uważam, żeby ta B klasa była najcięższa do sędziowania, ale mecze dzieci już są agresywne, bo te proporcje fizyczne są różne wśród tych dzieci. Problemem są też rodzice, gdzie każdy uważa, że jego dziecko będzie przyszłym Lewandowskim” Kolejny arbiter odniósł się do tego tematu w następujący sposób: „W meczach dziecięcych najczęściej rodzice, którzy mają chore ambicje względem swoich pociech dają się we znaki. Nie znając przepisów obrażają sędziów. Coraz częściej trenerzy zabraniają rodzicom krzyczenia podczas meczów, a jedynie skupienia się na dopingu” Jedną z badanych sędzi opisała pewną sytuację, jaka spotkała ją po meczu rozgrywek dziecięcych: „Jeden z ojców dziecka pofatygował się do mojej szatni tylko po to, żeby wykrzyknąć mi prosto w twarz, jak bardzo do niczego się nie nadaję, jak bardzo krzywdzę dzieci i sport, i jak sprawiam, że dzieci płaczą. Żadne z dzieci nie płakało, bo nawet one były świadome, że rywal był niezaprzeczalnie lepszy i nie dał im szans. Jediną osobą, która po godzinie wysłuchiwania krzyków, wyzwisk, pretensji zwyczajnie się popłakała byłam ja, bo pierwszy raz nie wytrzymałam. Najbardziej bolało mnie to, że to był mecz dzieci, a rodzice dawali przykład, jak bardzo można nie szanować innego człowieka”

Zapytano również sędziów, co w ich opinii wpływa na częstotliwość występowania przemocy w niższych klasach rozgrywkowych. Arbitrzy

jednogłośnie określili, że przemoc w niższych ligach jest wyższa. Najwięcej sędziów określiło, że głównym powodem takiego zjawiska są niskie konsekwencje dla klubów piłkarskich i zawodników, którzy dopuszczają się tej przemocy. Kolejny powód, na który wskazali respondenci, to amatorskie podejście zawodników. Sędziowie uznali, że często nie znają oni *Przepisów Gry* i nie posiadają zbyt dużych umiejętności sportowych, a mecze traktują tylko jak rozrywkę. Jedna z badanych sędzi tak to określiła: „Wpływa na to ich słabe zaangażowanie w uprawianie sportu i poczucie, że w razie zawieszenia lub dyskwalifikacji, nie tracą zbyt dużo” Kolejnym powodem występowania przemocy w niższych ligach jest fakt, że na takie spotkania często delegowani są niedoświadczeni sędziowie. Jeden z rozmówców powiedział, że: „Obserwatorzy tego widowiska odbierają tym sędziom prawo do popełniania błędów, jeżeli zawodnik nie strzeli w stuprocentowej sytuacji, to powiemy „zdarza się, no nie trafił”, a jeżeli sędzia nie podyktuje karnego w stuprocentowej sytuacji, to nikt nie powie: „Ok, to jest jego pierwszy rok sędziowania, on dopiero się uczy”, tylko wyzwą go od najgorszych”. Sędziowie wskazywali, że mecze niższych lig są rzadziej nagrywane niż te na wyższym poziomie, więc trudniej jest udowodnić ewentualne formy agresji kierowane w ich stronę.

Nawiązując do poprzednich wypowiedzi zapytano sędziów o proponowane przez nich rozwiązania mające na celu zmniejszenie przemocy w niższych ligach. Większość arbitrów uznała, że najlepszym rozwiązaniem będzie zwiększenie kar dla zawodników dopuszczających się przemocy oraz konsekwencja w działaniach sędziów, którzy powinni każdy akt przemocy opisywać w sprawozdaniu i zgłaszać to do odpowiednich władz. Jeden z sędziów wyszedł z inicjatywą, mówiąc, że w zapobieganiu przemocy: „dobrym pomysłem byłby też obowiązek sędziowania sparingów, w roli asystentów dla zawodników z największą ilością kartek. Powinny też odbywać się przedsezonowe szkolenia dla klubów ze znajomości *Przepisów Gry*. Kolejny sędzia odniósł się do roli trenerów i kierowników drużyn, którzy powinni edukować rodziców, którzy dopuszczają się agresji podczas rozgrywanych meczów przez swoje dzieci. Zaproponowano również, że dobrym pomysłem byłoby: „wykluczanie ze wszystkich rozgrywek piłkarskich tych zawodników, którzy dopuszczają się przemocy. Powinna również być możliwość zakazu wstępu na obiekt dla wyjątkowo agresywnych kibiców”

Biorąc pod uwagę określenie związku między miejscem odbywania się meczów a częstotliwością występowania przemocy, zapytano arbitrów o to, czy w ich opinii istnieje taka korelacja. Prawie wszyscy sędziowie uznali, że na meczach rozgrywanych na wsi częściej występuje przemoc. Jako główną przyczynę tego zjawiska najczęściej wskazywano na to, że mecz rozgrywany na wsi często jest główną rozrywką dla okolicznych mieszkańców, którzy

zasiadając na trybunach niejednokrotnie zachowują się w sposób nieodpowiedni. Często bywają oni też pod wpływem alkoholu, który wzmacnia u nich te niepożądane zachowania. Trzech badanych sędziów stwierdziło, że miejsce rozgrywek nie ma znaczenia, jeśli chodzi o przemoc stosowaną przez kibiców, ale ma to znaczenie w kontekście grających zawodników, którzy na terenach wiejskich częściej stosują agresję. W opinii sędziów stosowane przez mieszkańców wsi formy agresji są bardziej widoczne i łatwe do wychwycenia przez arbitrow. Jeden z respondentów stwierdził, że agresja jest większa na wsi, ale nie na meczach dziecięcych, według badanego arbitra rodzice zasiadający na trybunach częściej dopuszczają się przemocy na meczach, które odbywają się w miastach, według badanego ma na to wpływ zaangażowanie rodzica w życie sportowe dziecka, które w jego opinii na wsi jest mniejsze. Badany arbiter powiedział w tym temacie, że „Jeśli chodzi o rozgrywki dziecięce wydaje mi się, że tam większa agresja wśród rodziców – kibiców jest w miastach, ponieważ na wsiach rodzice rzadziej interesują się grą swoich dzieci, a w miastach częściej się w to angażują i przychodzą na mecze. Częściej mobbingują sędziów i trenerów, przejawiając agresję”

Najczęstsze rodzaje i formy przemocy kierowane do sędziów piłki nożnej

Emocje są nieodłącznym elementem rywalizacji sportowej, zdarza się, że te negatywne prowadzą do agresywnych zachowań uczestników spotkania. Badani sędziowie zostali zapytani o to, z jakimi rodzajami przemocy spotykają się najczęściej podczas sędziowanych meczów. Wszyscy badani uznali, że podczas meczów piłki nożnej najczęściej doznają przemoc psychicznej w formie werbalnej, w postaci wyzwisk. Sędziowie wymieniali również takie formy przemocy jak: wymuszanie zmiany decyzji poprzez krzyki i wulgarne słownictwo. Trzech sędziów wspomniało również o stosowanych groźbach. Jeden z badanych arbitrow powiedział, że: „Najczęściej jednak podczas wykonywania mojej pracy jest obecna przemoc psychiczna, bo jest ona najłatwiejsza dla zawodników do zrealizowania”, a inny dodał, że: „Zawodnicy mają gdzieś z tyłu głowy, że naruszenie nietykalności sędziego, to z automatu proces postępowania karnego, przyjedzie na obiekt policja i tak dalej. Natomiast to, co oni powiedzą, to zazwyczaj bywa tak, że wypowiedzianych słów podczas meczu jest tak wiele, że sędzia wszystkiego nie zapamięta i nie opisz”

Wskazując na formę przemocy najbardziej dotkliwą dla sędziów, ośmiu z dziewięciu badanych arbitrow uznało, że najgorszą formą przemocy byłoby

dla nich uderzenie lub oplucie, czyli rodzaje przemocy fizycznej. Jedna z badanych uznała, że: „Takie zdarzenie sprawia, że człowiek się zastanawia, czy warto robić to, co się lubi? Czy to jest odpowiedni koszt tego wszystkiego, jeżeli jest stosowana w moją stronę przemoc” Kolejna osoba uznała, że najbardziej dotyka ją negowanie jej umiejętności: „Ciągłe podważanie moich kompetencji sprawia, że czasami zaczynam sama w nie wątpić”

Chcąc poznać opinię badanych na temat różnic w stosowanej formie przemocy ze względu na płeć osoby prowadzącej spotkanie, zapytano ich, czy zauważają różnicę w tym aspekcie pracy sędziego. Tutaj zdania są podzielone, część arbitrów uznaje, że podczas obecności kobiety na meczu zawodnicy są mniej agresywni i bardziej kulturalni. Reszta rozmówców twierdzi, że kobiety częściej doświadczają przemocy psychicznej i dyskryminacji ze względu na płeć. Uznano również, że kobieta częściej doświadcza przemocy seksualnej kierowanej do niej bezpośrednio, a sędziujący mężczyzna, jeśli już jej doświadcza, to dzieje się w sposób pośredni. Kilku badanych dodało również, że sędziujące kobiety często bywają narażone na szowinistyczne uwagi. Jeden sędzia powiedział, że: „Zawodnicy przeważnie reagują na każdego sędziującego mężczyznę tak samo, natomiast, jak widzą kobietę, to jedni zawodnicy mówią: „o jak fajnie, że dziewczyna przyjechała”, w przypadku błędu uważają, że nic się nie stało. Inni reagują agresywnie i potrafią powiedzieć: „dobra weź wypierdalaj do garów, co ty robisz w ogóle na boisku, hańbisz się” Uznano również, że mężczyźni są bardziej narażeni na wystąpienie przemocy fizycznej niż kobiety. Tylko jedna z badanych osób uznała, że płeć nie ma znaczenia w kontekście stosowanych form przemocy.

Dyskusja i podsumowanie

Analizując wszystkie rozmowy z badanymi sędziami można jednoznacznie odpowiedzieć, że najczęstszym rodzajem przemocy kierowanej do sędziów jest przemoc psychiczna w formie werbalnej, przeważnie są to obraźliwe wyzwiska, groźby oraz mobbingowanie. Badani sędziowie doznawali również przemocy fizycznej w formie: podduszenia, odepchnięcia, pobicia i rzucania w nich przedmiotami. Badane sędziny spotkały się także z przemocą seksualną podczas wykonywania swojej pracy.

Temat przemocy w stosunku do sędziów piłki nożnej został również poruszony przez trzech badaczy, którymi są José Devís-Devís, José Serrano-Durá

i Pere Molina⁸, badanie zostało przeprowadzone w Departamencie d'Educació Física i Esportiva, Uniwersytetu w Walencji wśród ośmiu sędziów piłki nożnej (czterech mężczyzn i czterech kobiet) przy pomocy wywiadu. Wyniki badań powyższych autorów są zbieżne z przedstawionymi wynikami badań własnych. Najczęstszym rodzajem przemocy, jakiej doznają sędziowie jest przemoc psychiczna w formie werbalnej stosowana przez kibiców, zawodników i osoby funkcyjne. Badacze z Hiszpanii poruszyli też w swoich wywiadach temat przemocy o charakterze „seksistowskim”, które wskazały, że sędziujące kobiety doświadczały tego rodzaju przemocy w formie słownej w sposób bezpośredni, a arbitrzy w sposób pośredni. W niniejszej pracy również postanowiono poruszyć ten temat – rozmówczynie także były ofiarami tego rodzaju przemocy, a jedna z nich doświadczyła tego zjawiska również w sposób fizyczny, poprzez molestowanie. José Devís-Devís, José Serrano-Durá i Pere Molina w swoich badaniach poruszyli temat przemocy na tle rasistowskim, z którą spotkał się jeden z badanych sędziów w celu utrudnienia mu pracy. Tego w niniejszej pracy nie uwzględniono, ponieważ wszyscy respondenci są Polkami i Polakami, sędziujący mecze we własnym kraju, z wyjątkiem jednej sędziny międzynarodowej, która nie doświadczyła takiego rodzaju przemocy wyjeżdżając na mecze poza Polskę. Jeśli chodzi o przemoc fizyczną, to wyniki badań także są podobne. Badani sędziowie z zagranicy oraz respondenci z Polski doznali przemocy fizycznej w formie rzucania w nich przedmiotami, popychania i pobicia. Różnicą w wynikach badań jest fakt, że żaden z rozmówców nie spotkał się z formą upokorzenia, jakim jest oplucie.

Przeprowadzone wyniki badań i ich zbieżność z przytoczonymi wywiadami z sędziami z zagranicy nie są zaskakujące. Przemoc jest obecna w środowisku piłkarskim na całym świecie, a pozbycie się jej w stu procentach nie jest możliwe, jednak można wdrażać różne rozwiązania, które mogłyby ją zmniejszyć bądź zatrzymać, aby nie narastała. Analizując wszystkie rozmowy z badanymi sędziami można wysunąć wnioski, że przemoc stała się jednym z elementów meczów piłkarskich i zaczęła być normalizowana, zapominając, że stanowi to patologię.

Reasumując, najczęściej stosowanym rodzajem przemocy w stosunku do arbitrow na meczach piłki nożnej jest przemoc psychiczna w formie werbalnej. Najbardziej dotkliwymi formami przemocy w opinii arbitrow

---

J. Devís-Devís, J. Serrano-Durá, P. Molina, „The Referee Plays to Be Insulted!": An Exploratory Qualitative Study on the Spanish Football Referees' Experiences of Aggression, Violence, and Coping, <https://www.frontiersin.org/articles/10.3389/fpsyg.2021.656437/full> [dostęp: 29.08.2023].

są uderzenie i oplucie. Biorąc pod uwagę różnice w formach przemocy stosowanych ze względu na płeć prowadzącego spotkanie, zdania rozmówców były podzielone. Jednak często przejawiał się tutaj temat dyskryminacji kobiet i szowinizmu. Przemoc jest większa w niższych ligach piłkarskich, czyli w klasie B i A oraz na meczach dziecięcych. W pierwszym przypadku agresorami przeważnie są kibice, a w drugim rodzice grających dzieci. Analizując powyższe wypowiedzi można również stwierdzić, że przemoc stosowana wobec sędziów piłkarskich na terenach wiejskich jest większa niż w miastach. Nie dotyczy to jednak spotkań w ramach rozgrywek dzieci – w tym przypadku występowanie przemocy rodziców wobec dzieci częściej doświadczane jest przez badanych w miastach.

Niepokojącym faktem jest to, że już najmłodsi zawodnicy mają styczność z przemocą, młodzi piłkarze obserwują zachowania swoich rodziców zasiadających na trybunach, którzy często zachowują się skandalicznie, obrażając nie tylko sędziów, ale również i trenerów, innych rodziców, a nawet i same dzieci, czego Autorka⁹ sama była świadkiem sędziując mecz w kategorii wiekowej młodzików. Dzieci biorą przykład z rodziców i naśladują ich zachowania na boisku, okazując brak szacunku do przeciwnika i sędziów. Dobrym praktycznym rozwiązaniem problemu jest propozycja jednego z badanych arbitrow, który uznał, że ważna jest „edukacja na poziomie klubów, przez trenerów i przez kierowników zarówno w stosunku do zawodników, jak i w stosunku do rodziców, ale również edukacja prowadzona na poziomie szkół podstawowych. Należy nauczać też młodych kibiców właściwego zachowania na trybunach, być może jakiegoś wspólnego kibicowania podczas rozgrywek szkolnych i międzyszkolnych, pokazanie dobrych prawidłowych wzorców, pokazanie, w jaki sposób kibice mogą stanowić wsparcie dla zawodników swojej ulubionej drużyny i uwypuklenie pozytywnych aspektów kibicowania”. Idąc dalej, warto stworzyć takie warunki dla dzieci i młodzieży, aby mogły one uprawiając wybraną dyscyplinę sportu, uczyły się zachowań moralnych bo jak podkreśla na podstawie własnych doświadczeń Andrzej Pawłucki: „nie mógłbym rozprawiać o moralności w zabawie sportowej, gdybym z własnej lekcji życia w grze nie wyniósł zaprzeczenia oszustwa jako normalnego działania. Ten kto oszukiwał, psuł zabawę innym, a przy tym wzbudzał niechęć do siebie, ryzykując odtrącenie”¹⁰.

---

⁹ Autorka tekstu jest sędzią piłkarskim – asystentką szczebla centralnego w Polskim Związku Piłki Nożnej.

¹⁰ Pawłucki A., *Pedagogika olimpijska. Homo physicus*, Impuls, Kraków 2022, s. 150.

Przemoc stosowana wobec sędziów piłki nożnej w ocenie arbitrow

Streszczenie

Zjawisko przemocy wobec sędziów piłki nożnej jest poważnym problemem mającym negatywny wpływ na wizerunek gry w piłkę nożną, jest to negatywny aspekt tego sportu, którego nie da się całkowicie wyeliminować.

Głównym celem badań przedstawionych w artykule było poznanie i zrozumienie zjawiska przemocy wobec sędziów piłki nożnej, natomiast przedmiotem badań była diagnoza przemocy werbalnej i niewerbalnej stosowanej wobec sędziów piłkarskich Wydziału Sędziowskiego Łódzkiego Związku Piłki Nożnej przed meczem, w trakcie i po meczu.

Obraną metodą badawczą w pracy był sondaż diagnostyczny z techniką wywiadu, a narzędziem kwestionariusz wywiadu skierowany do czynnych arbitrow piłkarskich.

Praca zawiera wyniki badań własnych¹¹, które w odpowiedzi na postawione problemy badawcze wskazują, że przemoc w stosunku do sędziów jest bardzo częstym zjawiskiem. Badani uznali, że przemoc występuje najczęściej w niższych klasach rozgrywkowych, seniorskiej piłki nożnej mężczyzn oraz na meczach rozgrywek dziecięcych. Najczęściej doświadczają oni przemocy psychicznej w formie werbalnej w postaci wyzwisk, a agresorami przeważnie są osoby zasiadające na trybunach.

Słowa kluczowe: przemoc, agresja, sport, piłka nożna, sędzia piłkarski

Abstract

The phenomenon of violence against football referees is a serious problem that has a negative impact on the image of the game of football, it is a negative aspect of this sport that cannot be completely eliminated.

The main objective of the research article was to learn and understand the phenomenon of violence against football referees, while the subject of the study was the diagnosis of verbal and non-verbal violence used against football referees of the Referee Department of the Łódź Football Association before, during and after the match.

The chosen research method in the study was a diagnostic survey with an interview technique, and the tool was an interview questionnaire addressed to active football referees.

---

¹¹ Badania zostały zrealizowane w ramach opracowanej przez autorkę pracy magisterskiej pt. *Zjawisko przemocy wobec sędziów piłkarskich i sposoby radzenia sobie z nią w opinii arbitrow*, Uniwersytet Łódzki, Łódź 2024.

The paper contains the results of own research, which, in response to the research problems posed, confirm that violence against judges is a very common phenomenon. The respondents concluded that violence occurs most often in lower leagues, i.e. in Class A and District Class of senior men's football and at children's matches. The respondents stated that they most often experience psychological violence in the form of verbal abuse in the form of insults, and the aggressors are usually people sitting in the stands.

Key words: violence, aggression, sport, football, football referee

Bibliografia

1. Devís-Devis J., Serrano-Durá J., Molina P., „*The Referee Plays to Be Insulted!*”: *An Exploratory Qualitative Study on the Spanish Football Referees' Experiences of Aggression, Violence, and Coping*, <https://www.frontiersin.org/articles/10.3389/fpsyg.2021.656437/full> [dostęp: 29.08.2023].
2. Janus T., *Zjawisko agresji w widowiskach sportowych, Charakterystyka i ocena*, Rozprawa doktorska napisana w Katedrze Teologii Pastoralnej Fundamentalnej pod kierunkiem ks. prof. Jana Przybyłowskiego, Warszawa 2012.
3. <https://depot.ceon.pl/handle/123456789/3091> [dostęp 04.02. 2024].
4. Kubacka – Jasiocka D., *Agresja i autodestrukcja z perspektywy obronno – adaptacyjnych dążeń Ja*, Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków 2006.
5. Majzner P., *Zjawisko przemocy wobec sędziów piłkarskich i sposoby radzenia sobie z nią w opinii arbitrów*, praca magisterska Uniwersytet Łódzki, Łódź 2024.
6. Okoń W., *Nowy słownik pedagogiczny*, Wydawnictwo Akademickie Żak, Warszawa 2001.
7. Pawłucki A., *Pedagogika olimpijska. Homo physicus*, Impuls, Kraków 2022.
8. Pilch T [red.], *Encyklopedia XXI w*, tom I, Wydawnictwo Akademickie Żak, Warszawa 2003.
9. Reber A.S., *Słownik Psychologii*, Wydawnictwo Naukowe Scholar, Warszawa 2000.
10. Zdębska H., *Sport a agresja*, [w:] Z. Dziubiński [red.] *Sport a agresja*, Wyd. Akademia Wychowania Fizycznego w Warszawie, Warszawa 2007.